

การเฝ้าระวังการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 10

Teenage Pregnancy Surveillance in District Health Board Regional health 10

สุกานดา แก้วล้อมบึง, ชัยยะ เฝ้าผา, อรุณรัตน์ กาลพันธา,
ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี กรมอนามัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ลักษณะพื้นฐานของแม่วัยรุ่นทางด้านสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้อง สาเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเขตสุขภาพที่ 10 กลุ่มแม่วัยรุ่นที่ศึกษา เป็นหญิงที่มีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ ที่มารับบริการฝากครรภ์ในโรงพยาบาลทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในเขตสุขภาพที่ 10 และยินยอมในการตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 613 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม “โครงการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น” ของกรมอนามัย ในเดือนเมษายน – พฤษภาคม (1 เมษายน 2560 – 31 พฤษภาคม 2560) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในเขตสุขภาพที่ 10 ซึ่งได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ โยธาธรและมุกดาหาร มีจำนวนทั้งสิ้น 613 คน อายุ ต่ำที่สุด คือ 13 ปี อายุสูงที่สุด คือ 20 ปี ส่วนใหญ่ อายุ 16 ปี มีสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรสคู่แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีอาชีพหลักก่อนตั้งครรภ์ คือ นักเรียน/นักศึกษา แต่สถานะการศึกษาในปัจจุบัน คือเรียนนอกระบบการศึกษาปกติ สำหรับคนที่ไม่ได้เรียนจะ ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือแม่บ้าน และไม่มีรายได้ แม่วัยรุ่นก่อนตั้งครรภ์และในปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา บิดามารดาของแม่วัยรุ่นอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น อายุมารดาของแม่วัยรุ่นเมื่อมีบุตรคนแรก พบว่า ส่วนใหญ่มีบุตรคนแรกอายุต่ำกว่า 20 ปี สำหรับอายุของสามีหรือเพื่อนชาย (พ่อของเด็ก) อายุเฉลี่ย 20 ปี อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ รับจ้างทั่วไป และ รายได้ต่อเดือนของสามีหรือเพื่อนชาย ประมาณ 1,500 – 30,000 บาท/เดือน การตั้งครรภ์ครั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจ มีการคุมกำเนิดด้วยวิธียาเม็ดคุมกำเนิด การก่อนการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นไม่มีพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่เลย แต่สามีหรือเพื่อนชายของแม่วัยรุ่นยังคงมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่อยู่ ยังพบว่าแม่วัยรุ่นมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่เคยตั้งครรภ์เมื่ออายุน้อยกว่า 20 ปี แต่ไม่มีญาติพี่น้องที่เคยตั้งครรภ์เมื่ออายุน้อยกว่า 20 ปี จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของเพื่อนส่งผลต่อการตั้งครรภ์ครั้งนี้ การตั้งครรภ์ครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นครั้งแรก อายุเมื่อตั้งครรภ์ครั้งแรก ต่ำที่สุด คือ 11 ปี อายุสูงที่สุด คือ 19 ปี ค่าเฉลี่ย อายุ 16 ปี อายุครรภ์เมื่อฝากครรภ์ครั้งแรกเฉลี่ย 8 สัปดาห์ บุคคลที่แม่วัยรุ่นบอกเป็นคนแรกเมื่อทราบว่าตนตั้งครรภ์ คือ สามี/เพื่อนชาย แต่บุคคลที่วัยรุ่นปรึกษาเมื่อตั้งครรภ์คือ บิดา/มารดา/ผู้ปกครอง ของตนเอง แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่มีการวางแผนการคุมกำเนิดหลังคลอดและวิธีการที่คาดว่าจะ คือ ยาฝังคุมกำเนิดและแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการรักษาระหว่างการฝากครรภ์ คือ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) แม่วัยรุ่นมีแผนการดำเนินชีวิตหลังคลอด คือ จะอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง แต่ยังพบว่ามีส่วนที่กลับไปเรียนต่อในสถานศึกษาเดิม ซึ่งเป็น แม่วัยรุ่น

เหล่านี้ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ ในระยะตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นไม่ต้องการความช่วยเหลือ แต่ก็มีจำนวนใกล้เคียงกันที่ยังต้องการความช่วยเหลือโดยส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในระยะตั้งครรภ์ สำหรับในระยะหลังคลอดแม่วัยรุ่นที่ต้องการความช่วยเหลือ ในด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร และ ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดและการดูแลตนเองหลังคลอดและค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตร นับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่แม่วัยรุ่นต้องการความรู้ทั้งการปฏิบัติตัวและการคุมกำเนิด ทำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถเข้าถึงได้ง่ายร่วมทั้งการส่งเสริมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่วัยรุ่นอีกด้วย

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าก่อนการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นอยู่ในสถานศึกษา การตั้งครรภ์ครั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจและเป็นครั้งแรก ดังนั้นการวางแผนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสามารถที่จะทำในสถานศึกษาได้ โดยมีการจัดการเรียนการสอนเน้นการคุมกำเนิดที่ถูกต้องวิธีและเหมาะสมกับบริบทของวัยรุ่น ในกลุ่มแม่วัยรุ่นหลังคลอดหากยังไม่ตัดสินใจคุมกำเนิด พยาบาลจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษติดตามดูแลต่อเนื่อง หาวิธีการที่จะส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุมกำเนิด การวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ เน้นการคุมกำเนิดระยะยาว เช่น ยาฝังคุมกำเนิด